

לומר לך, רק "בני ישראל" מניפין, (40) ואין הנשים מניפות. (41)

תניא אידך: כתיב בפרשת תנופה של שלמים "בני ישראל", אין לי אלא בני ישראל. גרים ועבדים משוחררין, מנין שגם הם מניפים?

תלמוד לומר "המקריב" — כל דהוא!

אתה אומר שהבעלים הנקרא "מקריב" הוא המניף, או אינו "המקריב" אלא כהן, שהוא המקריב את החלב, והוא יניף, ולא הבעלים!?

תשובתך: כשהוא אומר "המקריב את זבח שלמיו — ידיו תביאנה ... להניף", הרי

בעלים אמור שהוא מניף, הא כיצד יתקיימו שני המקראות, כשמצד אחד למדנו שהבעלים מניף כדכתיב "ידיו תביאנה" ומצד שני משמע שהכהן המקריב את החלב הוא המניף?

כהן מניח ידיו תחת ידי הבעלים — ומניף.

כיצד עושה את התנופה?

א-בז

מניח את האימורין על פיסת היד, וחזה ושוק מונחין עליהן. (42)

ובכל מקום שיש גם לחם — הלחם מונח מלמעלה.

והגרי"ז זצ"ל.

40. כתב האור שמח [ביכורים ד א], שגם בתנופת ביכורים אין האשה כשירה. וביאר שם, שלר"א בן יעקב שעיקר דין תנופה בביכורים נלמד משלמים, ודאי הדין כן, שהרי בשלמים מיעטנו אשה מתנופה, ואפילו לרבי יהודה שנלמד תנופה מ"והנחתו" הנאמר בביכורים, מכל מקום אנו לומדים לענין זה משלמים, ועיי"ש שהוכיח כן מכח קושית הגמרא לעיל, "וליא נמי כדברי רבי יהודה", שאם לרבי יהודה אשה כשירה לתנופת ביכורים, אם כן ודאי לא שייך לומר במשנה "כדברי רבי יהודה", שהרי במשנה מבואר שאשה אינה כשירה לכל התנופות שזכרו בה.

עוד מבואר במשנה בקידושין [לו], שמנחת סוטה וקרבת נזיר הם יוצאים מן הכלל, שבהם האשה גם מניפה, וכמו שנדרש שם מפסוקים.

41. התוס' בקידושין שם הקשו, למה צריך לימוד על כך, והרי התנופה אינה אלא ביום, ואם כן הרי היא מצות עשה שהזמן גרמא שאין

הנשים חייבות בה. ותירצו שבלא פסוק זה, היינו לומדים כל התנופות מתנופת סוטה שנאמרה באשה. והקרן אורה כתב ליישב, שהכלל במצות עשה שהז"ג הוא, שמצוה שחיובה נגרם מחמת הזמן, הרי היא פטורה ממנו, אבל בתנופה אין היום גורם לחיובה, אלא שעבודת התנופה אינה כשירה אלא ביום, ומשום כך אשה גם היתה שייכת בה, לולא המיעוט ד"בני ישראל". [ויש להעיר לכאורה, ממה שציצית נחשבת מצוה שהז"ג, אף על גב אין היום גורם החיוב, אלא שכסות של יום מחויבת בציצית, עיין תוס' ברכות יד ב].

42. הרמב"ם [מעה"ק ט ח] כתב שעל פיסת היד היו מונחין רק החלבים, ומעליהם היו חזה ושוק, ומלמעלה היו הכליות ויותרת הכבד [שגם הן היו נקטרין]. וכתבו האחרונים שמקור דבריו הוא מתורת כהנים [צו טז ג]. והראב"ד בפירושו לתו"כ כתב שמלשון הברייתא שהביאה הגמרא כאן, לא משמע כן, [כונתו, שאימורין כולל כל מה שעולה לגבוה]. והוסיף עוד שגם מצד הסברא היינו צריכים שלא לחלק בין

ומתריצין: **ההוא קרא איירי דיהיב ליה לכהן אחריןא**, שנותן הכהן המניף את החלב והחזה לכהן המקטיר, ואז הוא הופך את החלב והחזה, ונמצא שבידי הכהן המקטיר, האימורין והחלב הם מעל החזה, ואזיל ומקטר ליה:

והא קא משמע לן הנך שלשה קראי — דבעינן שלשה כהנים! אחד המביא מבית המטבחיים, אחד המניף, ואחד המקריב, ולא יעשו כהן אחד, **משום דכתיב "ברוב עם הדרת מלך"**, ורק כאשר עושים שלשה כהנים יתכן שהחלבים והחזות יתהפכו, בצורה האמורה בפסוקים, מידו של זה לידו של זה.⁽⁴³⁾

שנינו במשנה: **ושתי הלחם ושני כבשי עצרת [וכו']**

תנו רבנן: "והניף חכהן אותם, [את שני כבשי העצרת], **על לחם הביכורים".** יכול יניח כבשים על גבי הלחם, וכך יניפם, תלמוד לומר **"על שני כבשים"**, דמשמע שהלחם הוא שמונח מעל הכבשים.

יכול יהיה הלחם על גבי כבשים? — תלמוד לומר **"על לחם הביכורים"**, דמשמע שהכבשים הם מעל הלחם.

נישתקל הכתוב, דהיינו נהיו שקולים באופן

והינן בה: **היכא** אשכחן דלחם צריך להיות מלמעלה?

אמר רב פפא: אשכחן במילואים שניתן הלחם מלמעלה, ומכאן למדנו שבכל מקום שיש לחם, כגון בתורה ובאיל הנזיר, יש ליתן את הלחם מלמעלה.

ותו מבארין: **מאי טעמא** אמרינן דמניח את החזה והשוק על האימורין, והיינו: מנלן דין זה?

אילימא משום דכתיב "שוק התרומה וחזה התנופה — על אשי החלבים יביאו להניף תנופה", **והכתיב, מאידך, "את החלב — על החזה יביאנו"**, דמוכח שהחלב, שהוא מהאימורין, הוא שמונח מעל החזה!?

אמר אביי: **ההוא דכתיב "את החלב על החזה"** איירי בחלבים ואימורין, דמיייתי ליה כהן מבית המטבחיים, שנותן הוא תחילה את החלב על החזה, ורמי ליה, והופכו לאחר מכן, לידו של המניף, ונמצא עתה החלב שהיה בידי הכהן למעלה — למטה, והחזה שהיה בידו מקודם למטה, — למעלה, מעל החלבים.

ומקשינן: **והכתיב נמי "וישימו את החלבים על החזות"?**

הנאכלין ובין הנקטריין.

ידי הבעלים, אין שום צורך לכהן אחר, אלא הכהן שהביאם מבית המטבחיים היה יכול להופכם וליתנם לידי הבעלים, ואחר כך להכניס ידיו תחת ידי הבעלים ולהניף עמו, ושוב בגמר התנופה יהפוך הבעלים הכל לתוך ידיו של אותו הכהן, כדי להוליכם להקטיר על המזבח, ונמצא שהכל נעשה בכהן אחד.

43. הקשה הרש"ש, שלכאורה כל זה מובן לפי שיטת התוס', שהכהן עצמו היה אוהז באימורין בשעת תנופה, ומשום כך כשהיו באים להפכם, היו נצרכים לכהן נוסף, אבל לשיטת רש"י [שהביאו התוס' בשמן] שהכהן מניח ידיו תחת

בין ירכותיהן של כבשים ומניף, כשהן מושכבין חיים על מתניהן, ונמצא מקיים שני מקראות הללו, שמכיון שנמצא הלחם מעל הירך התחתונה של הכבש הרי לנו לחם על גבי כבשים, ומכיון שהירך העליונה של הכבש היא מעל ללחם הרי לנו כבשים על גבי לחם!

אמר רבי: לפני מלך בשר ודם אין עושין כן, לתת לחם בין ירכים, לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה עושין כן?!

אלא, מניח את הלחם והכבשים זה בצד זה, ומניף.

ופרכינן: והא בעינן "על" [על הלחם או על שני הכבשים]?!?

ומשנינן: אמר רב חסדא לרב המנונא, ואמר לי — רב המנונא לרב חסדא: רבי לטעמיה, דאמר "על" — בסמוך משמע, ולא

שזה שני הלימודים המנוגדים בפסוק הזה, ואיני יודע למסקנה אם לחם על גבי כבשים, ואם כבשים על גבי לחם!?

מה מצינו בכל מקום, בשעת תנופה — לחם למעלה, אף כאן, בכבשי עצרת, (44) לחם למעלה מהן. (45)

ומבארין: היכא מצינו בכל מקום שלחם למעלה?

אמר רב פפא: במילואים, וכדאמרינן לעיל.

רבי יוסי בן המשולם אומר: כבשים של עצרת ניתנים למעלה מהלחם. ומה אני מקיים "על שני כבשים"? — להוציא את שבעה הכבשים [שהם עולה], שגם הם באים עם הלחם, אלא שאין הם מונפים עמו, אלא שני כבשי עצרת בלבד, שהם שלמי ציבור.

חנינא בן חנינאי אומר: מניח שתי הלחם

44. הרמב"ם שבעודם חיים לא היו מניפין את הלחם. ועיין עוד לקמן בהערות בביאור מחלוקת רש"י והרמב"ם.

45. האחרונים מפרשים בדעת הרמב"ם [תמידין ומוספין ח יא], שאם הניף את הכבשים לברם ואת הלחם לברו, שהתנופה כשירה. וכתב הכסף משנה שכנראה הוציא הרמב"ם דין זה, ממה שלמדנו לעיל [סא] לענין לוג שמן של מצורע ואשמו, דאף על גב שלכתחילה צריך להניפם יחד, מכל מקום אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא. והחזו"א [לב יח] כתב לחדש, שכל זה הוא דוקא באופן שהכל נמצא בעזרה וראוי לתנופה מיד, אבל אם בשעת תנופת הכבשים לא היה הלחם בעזרה, אין זה תנופה.

44. רש"י מפרש ברייתא זו לענין תנופתן חיים, אולם הרמב"ם [תמידין ומוספין ח יא] מפרשה לענין תנופתן שחוטין. ולא הזכיר הרמב"ם כלל שבתנופתן חיים היו מניפין גם את הלחם עמם. והלחם משנה כתב שלדעת הרמב"ם היו מניפין את הלחם עם הכבשים ב' פעמים, חיים ושחוטין, אולם הגרי"ז [רי"ז הלוי לט ב] כתב, שלהרמב"ם היו מניפין את הלחם רק עם הכבשים שחוטין. וביאר שם בדעת הרמב"ם, שרק בכבשים שייך להצריך תנופה ב' פעמים, הואיל ושייך בהם חילוק שמות, שבתחילה הם חיים ואחר כך הם בשם שחוטין, אבל בלחם שיש עליהם רק שם אחד לעולם, משום כך אין שייך לומר שיהיו טעונים תנופה ב' פעמים, ומכיון שמוכח בגמרא לעיל [מז] שהיו מניפין את הלחם עם הכבשים שחוטין, משום כך טובר

מלמעלה.

והיינו, דהא דכתיב על הלחם ועל שני כבשים הכונה היא שנותנם בסמוך זה לזה, ומניפם.

דתניא: "ונתת על המערכת של לחם הפנים לבונה זכה".

רבי אומר: אין נותן את הבזיכים עם הקטורת על לחם הפנים עצמו, אלא על השולחן, בסמוך אל הלחם.

אתה אומר "על" משמעותו הוא בסמוך, או אינו אלא "על" ממש, שצריך ליתן את הלבונה על הלחם עצמו?

כשהוא אומר בפרוכת "וסכות על הארון את הפרוכת", הוי אומר ד"על" משמעותו בסמוך, שהרי לא היתה הפרוכת על הארון אלא היא היתה תלויה כמחיצה, בסמוך לו.

והכא נמי בכבשים ובלחם, "על" משמעותו — בסמוך.

שנינו במשנה: כיצד היה מניף — מוליך ומביא מעלה ומוריד [וכו'].

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מוליך ומביא לצפון ולדרום, למזרח

ולמערב, למי שהרוחות שלו, וכמו כן הוא מעלה ומוריד למעלה ולמטה, למי שהשמים והארץ שלו.

במערבא [בארץ ישראל] מתנו הכי: אמר רב חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי בר רבי חנינא: מוליך ומביא לכל ארבעת הרוחות כדי לעצור רוחות רעות הבאות מארבעה הרוחות. מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים הבאין מלמעלה למטה. (46)

אמר רבי יוסי בר רב אבין: זאת אומרת — שירי מצוה [כגון מצות התנופה שאין היא מעיקר המצוה, ואינה מעכבת את כפרת הקרבן אם לא עשאוה, ולפיכך היא נחשבת ל"שירי מצוה"] מעכבים את הפורענות. דהא תנופה שירי מצוה היא, ועוצרת רוחות רעות וטללים רעים.

אמר רבה: וכן לולב צריך לנענע אותו על ידי הולכה והבאה.

רב אחא בר יעקב ממטי ליה ללולב ומייתי ליה [שהיה מוליך את הלולב ומביאן] ומחויי הכי, היה מראה בו ואמר: גירא בעינא דשטנא. שהיה מראה בלולב ואומר כאילו הוא נועץ חץ בעינו של השטן.

ומסקינן: ולא מילתא היא, שאין לעשות כן, משום דאתי השטן לאיתגרוי ביה.

נקטה דין זה רק בשתי הלחם, ולא בשאר דברים הנזכרים בה שהם טעונים תנופה. והערוך לנר בסוכה [לז] העיר, שלפי דבריהם גם בעומר היה צריך להניף לכל הרוחות, שהרי בפסח נידונין על התבואה, ואילו לפי דקדוקם של התוס' מהמשנה נמצא, שבמנחת העומר אין צריך להניף לכל הרוחות. והרמב"ם [מע"ק ט ז]

46. כתבו התוס', שלפי טעם זה יתכן שדוקא בתנופת שתי הלחם נאמר שצריך להוליכו לארבע רוחות ולמעלה ולמטה, הואיל ובעצרת [שאז הקריבו שתי הלחם] נידונין על פירות האילן, וכן בלולב כמו שמבואר לקמן בגמרא, משום שאז נידונין על המים. אבל בשאר תנופות אין צריך לעשות כן. ודקדקו כן ממה שהמשנה

תנו רבנן: זבחי שלמי ציבור טעונין תנופה נוספת לאחר שחיטה, אחר שהונפו כבר מחיים. ותנופתן כמות שהן, דהיינו, בשלמותן, דברי רבי. וחכמים אומרים: אין מניפין אותם שלמים אלא מקיים את התנופה בחזה ושוק שלהן בלבד. (47)

והוינן בה: במאי קא מיפלגי רבי ורבנן?

אמר ליה רב חסדא לרב המנונא, ואמרי לה — רב המנונא לרב חסדא: בדון מינה ומינה או בדון מינה ואוקי באתרה קא מיפלגי.

והיינו, דבר הלמד מחברו בגזירה שוה האם חייבים ללמוד את כל הפרטים מהדבר המלמד, שכאילו נכתב הדבר הלמד במקומו של המלמד [וזהו "דון מינה ומינה", דהיינו, דהדבר הלמד הרי הוא "מינה" ממש של הדבר המלמד] או דאפשר ללמוד רק פרט מסוים מהדבר המלמד, דאמרינן "דון מינה" בגזירה שוה ותלמד את הפרט המסוים בלבד, ומשלמדת פרט זה שוב "אוקי [לדבר הלמד] באתריה", שלגבי שאר הפרטים הרי הוא נשאר בדיני מקומו.

רבנן סברי, דון מינה ומינה: מה זבחי שלמי

יחיד טעונין תנופה אף זבחי שלמי צבור טעונין תנופה.

ומינה — מה התם, בשלמי יחיד, טעונין תנופה בחזה ושוק אף הכא נמי בשלמי ציבור טעונין תנופה רק בחזה ושוק.

ורבי סבר דון מינה ואוקי באתרה: מה זבחי שלמי שלמי יחיד טעונין תנופה אף זבחי שלמי ציבור טעונין תנופה.

ואוקי באתרה — התם הוא דחזה ושוק בלבד טעונין תנופה אבל הכא בשלמי ציבור — כמות שהן הן מונפין, כמות שהן בחיים, בשלמותן. (48)

רב פפא אמר: דכולי עלמא אית להו דילפינן בב-ב דון מינה ומינה. והיינו טעמא דרבי, כי התם. מה התם, בשלמי יחיד, מניפים דבר שהוא מתנה לכהן, את החזה והשוק, אף הכא מניפים דבר שמתנה לכהן, וכאן שלמי העצרת ניתנין כולן לכהן, ולכן מניפין אותן בשלמותן.

רבינא אמר: דכולי עלמא אמרי דון מינה ואוקי באתרה, ולכן סבר רבי שמניפים אותן

התנופה בשלמי ציבור שחוטין מצד דין שלמים הכללי שבהם, אלא מצד דין כבשי עצרת שבהם, וכל הלימוד משלמי יחיד הוא רק לענין עצם מעשה התנופה, אבל גדרה הוא שונה לחלוטין, ומשום כך סובר רבי שמניפין אותן כמות שהן, שהרי צורת התנופה שנאמרה בכבשי עצרת הוא ככולן, וכמו בחיים. ונסתפק הגרי"ז שם, האם לרבנן גדר התנופה הוא מצד דין שלמים הכללי שבהם, או שבאמת הוא מצד שם כבשי עצרת שעליהם, ורק שאין מקור מן הפסוק להצריך תנופה אלא בחזה ושוק, וכמו בשלמי יחיד.

כתב בתנופת שלמים דין זה שמולין לארבע רוחות. וכן הוא בתורת כהנים [צו טז ג].

47. הגרי"ז מקדק מלשון הרמב"ם [תמידין ומוספין ח יא], שלא היו מניפין את האימורין של שלמי ציבור לרבנן, אלא חזה ושוק, אולם הביא, שהראב"ד בפירושו לתורת כהנים [צו טז ה] כתב, שגם את אימוריהן היו מניפין.

48. בחידושי רי"ז הלוי [לט ב] מבאר באריכות ענין זה, וכתב, שלפי רבי הדבר פשוט, שאין גדר